

Lodewijk Prins: tot op het bot principieel

– door Dirk Goes –

Een tijdje geleden vertelde ik de jonge IM Robby Kevlishvili dat ik van plan was een artikel te schrijven over Lodewijk Prins. Ik vrees dat zijn reactie kenmerkend is voor zijn generatie: “Lodewijk Prins? Nooit van gehoord ....”

Tja, wie kent Lodewijk Prins nog? Zij die zich hem herinneren, en dat zullen vooral de ouderen onder ons zijn, denken dan meteen aan zijn totaal uit de hand gelopen vete met Donner, maar Prins is het waard om om geheel andere redenen te worden herinnerd. Behalve een sterk schaker was hij ook schrijver van zo'n 20 schaakboeken, scheidsrechter, en een voortreffelijk organisator. Het is beslist niet overdreven te stellen dat hij grote verdiensten heeft gehad voor het Nederlandse schaakleven.

Prins werd op 27 januari 1913 geboren als Salomon Prins. Hij was van Joodse afkomst, maar daar wilde hij zelf niets van weten, en in 1931 deed hij officieel afstand van zijn Joodse achtergrond. Verder klonk de naam Salomon hem veel te Joods in de oren, en vanaf 1936 ging hij onder de zelfgekozen naam Lodewijk door het leven.

Reeds op zeer jonge leeftijd (zelf sprak hij van 44 maanden) leerde hij schaken. Aanvankelijk was hij lid van de statige herenclub VAS, maar in 1931 stapte hij over naar het niet minder deftige ASC. Op 6 november 1933 kwam toenmalig wereldkampioen Aljechin een simultaan geven bij ASC, en Prins was één van de deelnemers. Het begin van deze partij ging als volgt (Prins zwart): 1. d4 b5; 2. a4 b4; 3. e4 Lb7; 4. Ld3 f5; 5. exf5 Lxg2; 6. Dh5+ g6; 7. fxg6 Lg7; 8. gxh7+ Kf8; 9. hxg8D+ Kxg8; 10. Dg4 Lxh1. Prins won de partij in 47 zetten!

Prins had eigenzinnige ideeën over de openingstheorie. Gebaande paden verliet hij zo snel hij kon, en wat hij speelde oogde vaak merkwaardig. Wat te denken van openingen als 1. e4 c5; 2. Pf3 Da5 en 1. d4 Pc6; 2. d5 Pe5, 3. e4 Pg6? Minder extreem lijkt zijn idee 1. e4 c5; 2. Pf3 d6; 3. d4 cxd4; 4. Pxd4 Pf6; 5. f3 in het Siciliaans, en de naar hem genoemde variant in het Grünfeld-Indisch (1. d4 Pf6; 2. c4 g6; 3. Pc3 d5; 4. Pf3 Lg7; 5. Db3 dxc4; 6. Dxc4 0-0; 7. e4 Pa6) was eind jaren 80 zelfs een tijdje populair omdat wereldkampioen Kasparov het opnam in zijn repertoire.

In de jaren 30 begon Prins zich te ontpoppen als een geduchte tegenstander. Hij deed voor het eerst van zich spreken door tijdens de bondswedstrijden van 1931 de schoonheidsprijs te winnen. Hij toonde zich zeer reislustig en speelde regelmatig toernooien in Engeland (Birmingham, Margate, Hastings). Ook gaf hij bij de schaakvereniging Ons Huis gratis schaakles aan werklozen, wat zijn sociale karakter tekende. In 1936 deed hij voor de eerste keer mee aan het Nederlands Kampioenschap, dat dat jaar in Rotterdam werd georganiseerd. Hij eindigde op een met Van Scheltinga gedeelde derde plaats, achter Landau en Van Doesburgh. Een jaar later maakte hij voor het eerst deel uit van het Nederlandse Olympiadeteam, dat in Stockholm een fraaie zesde plaats behaalde. Prins zou in totaal 12 keer voor 'Oranje' uitkomen, en zijn score van 97½ uit 166 mag worden gezien.

In het dagelijks leven werkte Prins als journalist voor het ANP, De Telegraaf en de Wereldomroep, en voor de radio verzorgde hij programma's over schaken. Tevens schreef hij in totaal meer dan 3.000 schaakcolumns in de Nieuwe Rotterdamse Courant en Het Parool, waarbij zijn voorkeur voor archaisch taalgebruik (met woorden als *nademaal*, *bijaldien*, *nopens*, *mitsgaders* en *ten detrimente*) opviel. Ook had hij een rubriek in de Groene Amsterdammer, waar hij, behalve over schaken, ook over klassieke muziek schreef.

Tijdens de schaakolympiade van 1939 in Buenos Aires vielen de Duitsers Polen binnen, wat het begin van de Tweede Wereldoorlog betekende. Een aantal schakers besloot in Argentinië te blijven, en Prins overwoog hetzelfde te doen. Hij beschouwde zichzelf dan weliswaar niet meer als Jood, maar niet kon worden uitgesloten dat de Duitsers daar anders over dachten. Hij keerde toch maar terug naar Nederland en kon zich tot eind december 1941 redelijk vrij bewegen en zelfs toernooien spelen, maar in 1942 werd de situatie toch te nijpend en moest hij onderduiken op een adres in Loenersloot.

Na de bevrijding kwam het schaakleven langzaam maar zeker weer op gang. Landau had de oorlog niet overleefd, en daarmee behoorde Prins ineens samen met Van Scheltinga en Cortlever tot de sterkste schakers van het land, na Euwe uiteraard. In het toernooi van Maastricht 1946 viel Prins met 5 uit 9 niet in de prijzen, maar hij won wel voor de eerste keer van Euwe.

In 1946 organiseerde de Groningse schaakvereniging Staunton haar 75-jarig bestaan met een sterk bezet internationaal toernooi voor 20 spelers, onder wie de Nederlanders Euwe en Prins. Men wilde per se Russische schakers onder de deelnemers omdat deze in september 1945 een radiomatch tegen de Amerikanen met maar liefst 15½-4½ hadden gewonnen, en dat terwijl het Amerikaanse team werd beschouwd als een van de sterkste ter wereld. Euwe, die werd opgezaald met het uitnodigingsbeleid, regelde vier Russen, en de organisatoren stonden dan ook raar te kijken toen er ineens vijf het vliegtuig kwamen uitgewandeld. Ineens had men een speler te veel, dus moest er iemand afvallen. Aanvankelijk probeerde men de Zwitser Christoffel te bewegen zich terug te trekken, maar toen dat niets opleverde bleven de twee Nederlandse spelers over. Euwe moest uiteraard spelen, dus viel de keuze op Prins. Men probeerde hem te paaien met een vergoeding van f 1.000 plus verblijfkosten,

maar daar ging hij niet mee akkoord. Hij spande een rechtszaak aan tegen Staunton, waarin hij f 5.000 eiste wegens onkosten, tijdverlies, gederfde inkomsten en reputatieschade. De arrondissementsrechtbank in Groningen wees zijn eis af, maar Prins ging in hoger beroep bij de rechtbank te Leeuwarden, en die stelde hem in het gelijk. Schaakvereniging Staunton werd gesommeerd hem f 2.000 te betalen en heeft nog jarenlang te lijden gehad van de financiële consequenties.

In 1948 werd Prins uitgenodigd deel te nemen aan de top-tienkamp van het Hoogovenstoernooi, dat toen nog in Beverwijk werd gespeeld. Hij vroeg een onkostenvergoeding van f 200 maar kreeg een boze brief terug met de mededeling dat hij het aan zijn land verplicht was te spelen, en hoe hij het durfde om om geld te vragen. Prins speelde gewoon mee, stortte ruimhartig een bedrag van f 100 in het toernooifonds toen daarom door de organisatie werd gebedeld, en won het evenement, zijn grootste succes tot dan toe.

In 1949 maakte Prins deel uit van het Nederlandse team, dat op toernee ging door Oost-Europa. Het plan was om met drie auto's naar Belgrado te reizen en daar tegen het toenmalige Joegoslavië te spelen, vandaar naar Boedapest voor een interland tegen Hongarije, en ten slotte naar Praag voor een wedstrijd tegen de Tsjecho-Slowaken. Het team bestond uit de volgende spelers: Cortlever, Van Scheltinga, Prins, Mühling, Van den Berg, Stumpers, Henneberke, Van Steenis, Vlagsma en Kramer. Euwe speelde ook mee, maar behoorde niet tot het reisgezelschap omdat hij op dat moment in Bled een match tegen Pirc speelde.

Twee auto's waren snel gevonden: de Ford van KNSB-voorzitter Van Steenis en de Chevrolet van de heer Rijkmans uit Meppel, die als supporter meeging. Een derde auto was lastiger te vinden omdat verhuurbedrijven geen auto wilden verhuren toen ze hoorden waar de reis naartoe zou gaan, maar op de dag van vertrek (25 juni 1949) werd op het laatste moment een Hudson uit 1940 gevonden, die vanwege zijn geluid al snel 'de straaljager' werd genoemd.

Het werd, om het eens eufemistisch te zeggen, een reis met hindernissen. Aangekomen in Luxemburg moest de startmotor van de straaljager worden vervangen, alsmede de koppeling en de sproeier. Nog voor Basel kreeg de Ford een lekke band, en eenmaal in Basel aangekomen werd het kofferslot van de Chevrolet vervangen door een stuk touw. Intussen sloegen de vlammen uit de straaljager omdat de kabel van de accu contact maakte met de handrem. De kabel werd geïsoleerd, en de reis kon worden vervolgd. Bij de beklimming van de Sint-Gotthard liep de Ford warm en moest afhaken. Vervolgens werd de Ford per trein naar de overkant gebracht.

In Italië werd men geconfronteerd met hogere dan verwachte prijzen. Om geld voor benzine en eten uit te sparen werd in de open lucht overnacht, en om 04.00 uur vertrok het schaakgezelschap langs afgronden en steile hellingen richting Joegoslavië. Te Ljubljana aangekomen werd de laatste partij van de match Euwe-Pirc bijgewoond (einduitslag 5-5) en vervolgens gingen spelers en auto's per trein naar Belgrado, waar twee wedstrijden tegen Joegoslavië werden gespeeld (totaal 10½-9½ voor de Joegoslaven; Prins-Pirc 0-2) onder het toezicht van 2.000 toeschouwers. De Joegoslaven betoonden zich zeer gastvrij. De Nederlandse equipe werd met alle eerboden ontvangen, en eenieder kreeg 300 dinar zakgeld.

Op naar Hongarije, maar bij de grens aangekomen weigerde de Ford verdere dienst. In Szeged werd de wagen weer enigszins opgekalefaterd. Men kwam om 18.00 uur in Boedapest aan, en een half uurtje later gingen de klokken aan voor de eerste ronde tegen de Hongaren. Deze wonnen met 12½-7½ (Prins-Benkő 1-1).

En voort ging de reis. Te Praag aangekomen bleek men daar bezig met het vieren van drie feestdagen, waardoor de verstrekking van benzinebonnen vertraging opliep. Uiteindelijk hield de Ford het voor gezien. Deze werd nu door de Chevrolet naar Praag gesleept. De match tegen de Tsjecho-Slowaken ging met 11½-8½ verloren (Prins-Pachman 1-1).

De reis naar huis verliep evenmin zonder problemen. Zo bleek het onmogelijk om in Duitsland benzine te krijgen. Uiteindelijk kreeg men die bij een Amerikaanse officier, terwijl later in Wiesbaden op de zwarte markt kon worden getankt. Niet veel later liep het linker achterwiel van de Chevrolet eraf, wat door het tappen van nieuwe schroefdraad en het aanbrengen van nieuwe bouten en moeren kon worden verholpen. Bij Roermond aangekomen weigerde de douane toegang tot Nederland, en uiteindelijk lukte het bij Venlo wel de Nederlandse grens over te steken. In totaal werd ruim 5.000 kilometer afgelegd in twee weken tijd.

Naar aanleiding van de reis publiceerde Prins in Het Parool van 23 juli 1949 een artikel waarin hij de vloer aanveegde met de gebrekkige organisatie. Het zou een eerste aanvaring met de KNSB opleveren. In het Tijdschrift (het orgaan van de KNSB) reageerde een duidelijk geïrriteerde voorzitter Slavekoorde als volgt:

'Schakers die in vertegenwoordigende ploegen van de KNSB worden opgesteld, dienen te beseffen dat zij alles moeten doen om de naam van de Nederlandse schaakwereld hoog te houden. Zij die niet beter weten dan deze goede naam te besmeuren, verdienen niet in officiële vertegenwoordigende ploegen te worden opgesteld.'

Prins was van mening dat de omstandigheden voor professionele schakers in de periode vlak na de oorlog sterk voor verbetering vatbaar waren, en dat was voor hem de reden om dan zelf maar als organisator aan de slag te gaan. In oktober 1949 richtte hij samen met Nico Cortlever en de journalist Klaas Peereboom een stichting op met de klinkende naam 'Stichting voor Internationale Schaaktraditie Amsterdam' (hierna ook wel 'de stichting' genoemd), die zich ten doel had gesteld schaakevenementen in Amsterdam te organiseren. Een jaar later diende zich een eerste klus aan. De Amsterdamse Schaakbond bestond 25 jaar en ter gelegenheid hiervan leek het de stichting een aardig idee om een groot internationaal schaaktoernooi te organiseren, dat de naam 'Wereldschaaktoernooi' meekreeg.

Op 21 maart 1950 belegde de stichting een persconferentie waarin het toernooi werd aangekondigd. Op dat moment zat er nog maar drie gulden in kas (een gulden gestort door elke oprichter). Het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen doneerde een bedrag van f 5.000, terwijl de gemeente Amsterdam zich voor een bedrag van f 50.000 garant stelde. De stichting moest zelf f 25.000 opfochten. Dat lukte niet, maar met steun van de KNSB kwam het toch nog goed.

De Amsterdamse burgemeester D' Ailly was beschermheer van het toernooi en had zitting in het erocomité, dat verder bestond uit de heer De Graaf, secretaris van de Vereniging voor de Effectenhandel, en Graaf Van den Bosch, directeur van De Nederlandsche Bank. Overigens was Van den Bosch zelf een begenadigd schaker, die Nederland vertegenwoordigde op de Olympiades van 1928 (Den Haag), 1930 (Hamburg) en 1931 (Praag).

Uitnodigingen werden gestuurd naar de Russen Botwinnik (op dat moment wereldkampioen), Keres en Smyslov, alsmede de toenmalige wereldkampioene Lyudmila Rudenko, maar op 31 oktober kwam er een afwijzend telegram uit Moskou. Botwinnik gaf er de voorkeur aan zich voor te bereiden op zijn komende WK-match tegen Bronstein, en de overige geïnviteerden wilden niet (of mochten niet van het stalinistische bewind). Desalniettemin slaagde de stichting erin een sterk deelnemersveld bij elkaar te krijgen. In alfabetische volgorde:

• Donner	(Nederland)	• Pilnik	(Argentinië)
• Euwe	(Nederland)	• Pirc	(Joegoslavië)
• Foltys	(Tsjecho-Slowakije)	• Reshevsky	(Verenigde Staten)
• Gligoric	(Joegoslavië)	• Rossolimo	(Frankrijk)
• Golombek	(Engeland)	• Stahlberg	(Zweden)
• Gudmundsson	(IJsland)	• Szabados	(Italië)
• Kottnauer	(Tsjecho-Slowakije)	• Tartakower	(Frankrijk)
• Kramer	(Nederland)	• Trifunovic	(Joegoslavië)
• Najdorf	(Argentinië)	• Van der Berg	(Nederland)
• O'Kelly	(België)	• Van Scheltinga	(Nederland)

Favoriet voor de eindzege waren de wereldtoppers Najdorf, Reshevsky en Stahlberg, terwijl de vaderlandse hoop werd hooggehouden door Euwe. Veel werd ook verwacht van de jeugdige Donner, die eerder dat jaar het Hoogovenstoernooi had gewonnen.

Er was een prijzenfonds van f 16.000, bestaande uit een eerste prijs van f 2.000 tot en met een tiende prijs van f 150. Verder kreeg elke speler f 45 per behaald punt. Het toernooi werd van 11 november tot en met 9 december 1950 gespeeld in de grote zaal van de Amsterdamse Effectenbeurs. Gespeeld werd van 18.00 tot 23.00 uur (nabeurs!). De zondag was een rustdag, en afgebroken partijen werden op de vrijdagavond uitgespeeld in het Amsterdamse Schaakhuis aan de Henri Polaklaan.

Toeschouwers waren uiteraard van harte welkom, maar dienden daarvoor wel toegangsgeld te betalen. Dat kunnen we ons tegenwoordig niet meer voorstellen, maar in die tijd was het volstrekt gebruikelijk, niet alleen in Nederland. Voor een dagkaart moest f 1,20 worden neergeteld, terwijl een passe-partout voor het gehele toernooi f 15 kostte. Een welkome bron van inkomsten, maar de communistische krant De Waarheid sprak er schande van en pochte dat toernooien in de Sovjet-Unie gratis te bezoeken waren.

Wat opviel tijdens het toernooi:

- Burgemeester D' Ailly verrichtte aan het bord van de partij Pirc-Euwe de openingszet, die hij ten behoeve van de fotografen een keer of tien herhaalde.
- De grote favorieten Najdorf en Reshevsky ontmoetten elkaar al in de eerste ronde. Bij het afbreken vonden beide spelers dat ze beter stonden. Het werd uiteindelijk remise.
- O'Kelly had last van de glimmende borden en kreeg toestemming om op zijn eigen bord te spelen. Rossolimo had hetzelfde probleem en speelde met zonnebril!
- Donner kwam tegen Najdorf al na 10 zetten verloren te staan maar speelde nog onnodig lang door, tot irritatie van Najdorf.
- Foltys kwam een half uur te laat voor zijn partij tegen Szabados omdat hij was gaan wandelen en in de binnenstad was verdwaald. Vervolgens werd de partij een salonremise van 21 zetten.

- In zijn partij tegen Gudmundsson deed Rossolimo een zet die een toren weggaf, waarop Gudmundsson zei: "Dat was een slechte zet van u". Rossolimo protesteerde heftig tegen deze flagrante schending van de schaaketiquette, maar de partij ging verder en werd afgebroken. Rossolimo kwam niet opdagen voor de voortzetting en incasseerde een reglementaire nul.
- Voorafgaand aan de tiende ronde, die werd gespeeld op 23 november 1950, kwam Sinterklaas langs met banket- en chocoladeletters, en op 4 december nam hij chocolade schaakborden mee met marsepeinen stukken.
- Tijdens zijn partij tegen Gudmundsson liep Najdorf voortdurend de perskamer in om daar breed grijnzend op het demonstratiebord de zojuist gespeelde zetten uit te voeren. Na afloop van de partij zei hij: "Ik heb vanavond een geniale partij gewonnen, zijn er speciale prijzen?"
- De partij Pilnik-Trifunovic werd maar liefst driemaal afgebroken! Uiteindelijk zou de partij 109 zetten duren, winst voor Pilnik.
- In de partij Rossolimo-Najdorf bood Rossolimo remise aan. "Eerst zetten", zei Najdorf niet ten onrechte, waarop Rossolimo antwoordde: "Goed, ik zal zetten, maar dan moet u de zet, als u niet accepteert, als ongedaan beschouwen". Vreemd, maar Najdorf accepteerde de remise.
- Alle spelers kregen van de organisatie een pakje sigaretten per dag.

Najdorf won het toernooi uiteindelijk met een score van 15 uit 19. Reshevsky werd tweede met 14 punten en Stahlberg eindigde op de derde plaats met 13½ punt. Euwe speelde te veel remises, maar werd met 11½ punt nog wel de beste Nederlander. Overige landgenoten: Donner 8½, Van Scheltinga 7½, Van den Berg 7 en Kramer 5½. De schoonheidsprijs (een schrijfmachine) kwam in handen van Rossolimo voor zijn overwinning uit de zesde ronde op Van Scheltinga. Over Donner schreef Prins in het toernooiboek als volgt: "Indien Donner het half zo ver brengt als hij meent dat hij nu al is, heeft hij zeer grote successen in het vooruitzicht."

Na afloop van het toernooi was er een slotdiner in het Victoria Hotel en kon worden teruggeblikt op een geslaagd evenement.

Tussenstand na 5 ronden:		Tussenstand na 10 ronden:		Tussenstand na 15 ronden:		Eindstand:	
1.	Stahlberg 4	1.	Najdorf 8	1.	Najdorf 12½	1.	Najdorf 15
	Gligoric 4	2.	Reshevsky 7½	2.	Reshevsky 11	2.	Reshevsky 14
3.	Rossolimo 3½	3.	Stahlberg 7		Stahlberg 11	3.	Stahlberg 13½
	Najdorf 3½	4.	Gligoric 6½	4.	Gligoric 10	4.	Gligoric 12
	Reshevsky 3½	5.	Euwe 6	5.	Euwe 9½		Pirc 12
6.	Euwe 3	6.	Rossolimo 5½	6.	Pirc 9	6.	Euwe 11½
	O'Kelly 3	7.	Pirc 5		Rossolimo 9		Pilnik 11½
	Tartakower 3		Pilnik 5	8.	Pilnik 8	8.	Rossolimo 11
9.	Pirc 2½		O'Kelly 5		Trifunovic 8	9.	Trifunovic 10½
	Pilnik 2½		Gudmundsson 5	10.	O'Kelly 7½	10.	O'Kelly 9½
	Trifunovic 2½		Tartakower 5	11.	Donner 7	11.	Donner 8½
	Szabados 2½	12.	Trifunovic 4½	12.	Tartakower 6½		Tartakower 8½
13.	Donner 2		Donner 4½	13.	Foltys 6	13.	Foltys 8
	Gudmundsson 2		Van Scheltinga 4½		Gudmundsson 6	14.	Gudmundsson 7½
	Van Scheltinga 2	15.	Foltys 3½		Van den Berg 6		Van Scheltinga 7½
	Van den Berg 2		Van den Berg 3½	16.	Van Scheltinga 5	16.	Van den Berg 7
17.	Kottnauer 1½		Kottnauer 3½		Kottnauer 5	17.	Kottnauer 6
	Foltys 1½		Golombek 3½	18.	Golombek 4½	18.	Golombek 5½
19.	Golombek 1		Kramer 3½		Szabados 4½		Kramer 5½
20.	Kramer ½		Szabados 3½	20.	Kramer 4		Szabados 5½

Aan het begin van de jaren 50 was Prins uiterst succesvol als actief schaker. In 1950 werd hij door de FIDE tot Internationaal Meester benoemd en in 1951 won hij met 12½ uit 17 het toernooi van Madrid na een start van 10 uit 10! In datzelfde jaar werd hij met 9 uit 14 derde in het zonale toernooi van Bad Pyrmont, met onder andere winstpartijen op Gligoric, Pirc en Pomar. Daarmee plaatste hij zich voor het interzonale toernooi in het Zweedse Saltsjöbaden. In dat toernooi eindigde hij met 4½ uit 20 op een met Golombek gedeelde laatste plaats, maar hij speelde wel verdienstelijke remises tegen Petrosjan, Geller en Averbach.

Eveneens in 1951 speelde hij een match over zes partijen tegen Donner, die toen nog als aanstormend talent te boek stond. Deze match, die werd gespeeld in het Nationale Schaakgebouw aan de Van Speijkstraat te Den Haag, werd financieel mogelijk gemaakt door middel van een trainingsfonds van de KNSB. Donner won de match met 4½-1½.

In 1952 werd de kiem gelegd voor de latere vete tussen Prins en Donner. Tijdens de schaakolympiade, die dat jaar in het Finse Helsinki werd gespeeld, moest het Nederlandse team aantreden tegen Rusland. Aan de vooravond van dit treffen verklaarde Prins tijdens de teambespreking dat hij zichzelf een goede kans gaf tegen Smyslov. Donner verklaarde dit rijkelijk optimistisch te vinden, maar Prins kreeg zijn zin en nam plaats tegenover Smyslov. De partij verliep rampzalig voor Prins. Hij miste een tussenschaakje, verloor een stuk en gaf na 16 zetten op, waarop Donner zich in woord en gebaar openlijk vrolijk om hem begon te maken waar iedereen bij stond. Prins onderging dit als een diepe vernedering.

In 1954 kwam de Stichting voor Internationale Schaaktraditie Amsterdam voor de tweede keer in actie. De schaakolympiade zou in Buenos Aires worden gespeeld, maar op 16 juli deelde Argentinië de FIDE per telegram mede dat het toernooi om financiële redenen niet kon worden georganiseerd, waarbij zich men beriep op 'bijzondere omstandigheden' (lees: een nieuwe regering, die de organisatie te duur vond). Twee dagen later bood de stichting, na overleg met de KNSB, aan de organisatie op zich te nemen, en dat was een aanbod dat de FIDE niet kon weigeren.

Om het evenement te financieren organiseerde de stichting een loterij, 'Operatie Schaakmat' geheten. Loten kostten een kwartje per stuk en de hoofdprijs bestond naar keuze uit f 15.000 contant, of een bedrijfsinventaris, of een veestapel, of een woonhuis, of een reis om de wereld van dezelfde waarde. Op 6 september 1954 werd begonnen met de verkoop van loten, die ook in België en op de Nederlandse Antillen aan de man werden gebracht. Binnen drie dagen was er al f 131.000 bijeengebracht. Evenals vier jaar eerder stelde de gemeente Amsterdam zich voor een bedrag van f 50.000 garant voor een eventueel tekort, een belofte die de gemeente uiteindelijk f 20.000 zou kosten.

Gespeeld werd van 4 tot en met 28 september in de Apollohal. Wedstrijdleider was dr. Vidmar, geassisteerd door Van Harten. In totaal deden 26 landen mee, die waren verdeeld over vier groepen, twee van zes en twee van zeven landen. Van elke groep plaatsten de drie hoogstgeëindigden zich voor de finaleronde terwijl de landen die niet bij de top 3 van hun groep eindigden tegen elkaar speelden in de zogeheten classificatiegroep. Opvallende afwezigte was het Amerikaanse team, dat om financiële redenen thuisbleef. Het Nederlandse team bestond uit Euwe, Donner, Prins, Cortlever, Kramer en Van Scheltinga, met dien verstande dat Euwe de eerste twee rondes aan zich voorbij moest laten gaan vanwege buitenlandse verplichtingen.

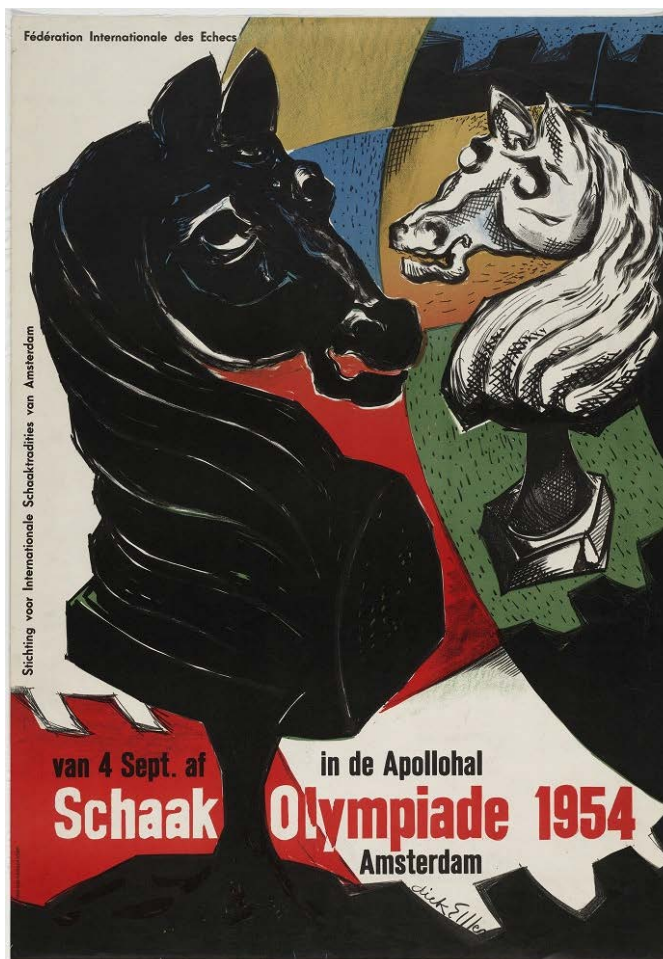

Ook ditmaal moest er door het publiek in de buidel worden getast, al waren de tarieven in vergelijking met het Wereldschaaktoernooi van 1950 wel wat naar beneden bijgesteld. Een dagkaart kostte ditmaal 50 cent, terwijl de jeugd op maandag, woensdag en vrijdag voor een kwartje naar binnen mocht. Een passe-partout bedroeg f 5.

Wat opviel tijdens het toernooi:

- Minister Cals van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zou komen spreken, maar was verhinderd in verband met heuglijke gebeurtenissen in de huiselijke kring. Zijn taak werd waargenomen door topambtenaar Schölvinc van hetzelfde ministerie, waarna KNSB-voorzitter Van Steenis het toernooi opende met de historische woorden "Jetzt kommt die Affe aus der Maue." Lijkt me geen correct Duits ....
- Prins Bernhard stelde een zilveren medaille met zijn beeltenis beschikbaar. Die was bestemd voor degene met het beste persoonlijke resultaat. Een andere zilveren medaille, voorstellende koningin Juliana, ging naar de captain van de winnende ploeg.
- Smyslov combineerde het toernooi met zijn huwelijksreis.
- Dick Bessem, directeur van het Olympisch Stadion, nam ook een kijkje. Gevraagd naar zijn mening zei hij: "Het ziet er prachtig uit, heel mooi, maar het lijkt me wel een ongezonde sport. Tjongejonge, wat roken die kerels veel!"
- Gelijktijdig met het schaaktoernooi kwam de FIDE ook ter vergadering bijeen. Tijdens deze vergadering werden de Nederlanders Bouwmeester en Kramer benoemd tot Internationaal Meester.
- Incident in de partij Najdorf-Pachman: Najdorf was door zijn vlag gegaan maar Pachman had hem in zijn bedenktijd remise aangeboden. Toegesnelde officials bepaalden even later, met instemming van beide spelers, dat de partij in remise was geëindigd.

- De Zweedse kampioen Gösta Stoltz moest vlak na aanvang van het toernooi in het ziekenhuis worden opgenomen wegens een maagkwaal. Vanaf de zevende ronde was hij weer inzetbaar.
- Een van de obers, na afloop van de wedstrijd tegen Rusland: "Ik kan geen toren van een paard onderscheiden, maar wat een gekkenhuis, wat een spanning!"
- In de partij Kramer-Darga haalde de jonge Duitser het afbreken, maar hij verklaarde "Met zo'n stelling wil ik de nacht niet in" en gaf op.
- Euwe, bij een gezamenlijke analyse van het Nederlandse team: "Laten we rustig naar de stelling kijken, want als het erom gaat wie het hardste schreeuwt, heeft Lodewijk Prins *altijd* gelijk."
- De deelnemers aan de Olympiade mochten gratis gebruikmaken van het Zuiderbad en konden elke ronde 10 sigaretten ophalen.
- In de partij tussen de Tsecho-Slowaak Zita en de IJslander Johansson werden 111 zetten gedaan en zaten de spelers ruim 13 uur achter het bord!
- Tijdens de finalerondes liep de spanning hoog op, en de wedstrijdleiding besloot dat spelers die hun partij hadden beëindigd zich niet meer in de arena mochten ophouden: Donner: "Ik zal genoodzaakt zijn om te weigeren wanneer mijn tegenstander zijn partij opgeeft."

Het affiche voor de Olympiade werd ontworpen door de Rotterdamse kunstenaar Dick Elffers.

Na afloop van het toernooi werd Euwe geïnterviewd door een verslaggever van Het Parool. Euwe: "Het is precies afgelopen zoals ik had gedacht. Lodewijk Prins begon fantastisch, maar viel later erg tegen. Hij is altijd wisselvallig. Hetzelfde geldt voor Jan Hein Donner, maar die is weer constant in zijn wisselvalligheid."

In 1955 werd het bestuur van de Stichting voor Internationale Schaaktraditie Amsterdam versterkt met de komst van de journalist Evert Straat, die het voorzitterschap ging bekleden. Prins nam het secretariaat op zich, maar bleef het gezicht van de stichting.

In de voorronde was Nederland ingedeeld in een groep met Rusland, en aanvankelijk waren de resultaten uitstekend. Van IJsland, Oostenrijk, Finland en Griekenland werd gewonnen, en de wedstrijd tegen de Russen eindigde onder het toeziend oog van ruim 2.000 (!) toeschouwers in een 2-2 gelijk spel. Euwe speelde remise tegen Botwinnik (applaus van het publiek!) en ook de partij van Donner tegen Smyslov eindigde in een puntdeling, maar Prins speelde de partij van zijn leven en won van Kotov! Deze haalde nog wel het afbreken maar gaf zich de volgende dag telefonisch gewonnen. Helaas verloor Cortlever van Bronstein, maar 2-2 was natuurlijk een fantastische prestatie. Uiteindelijk eindigde het Nederlandse team in de voorronde achter Rusland op een tweede plaats met 13 punten uit 20 partijen.

In de finalegroep kon Nederland geen rol van betekenis spelen. Goede overwinningen (onder andere 3½-½ winst op West-Duitsland en 3-1 winst op Engeland) werden afgewisseld met tegenvallende resultaten, en uiteindelijk eindigde het team met 21 bordpunten op de achtste plaats. Niet slecht, maar gezien het vertoonde spel in de voorronde viel dat toch een beetje tegen. Rusland, de gedoodverfde favoriet, eindigde op de eerste plaats met 34 bordpunten, voor Argentinië (27) en Joegoslavië (26½).

De resultaten van de Nederlanders waren als volgt:

Euwe:	7½	uit	13
Donner:	8	uit	14
Cortlever:	3	uit	8
Prins:	7	uit	13
Van Scheltinga:	4	uit	8
Kramer:	4½	uit	8

Het toernooi werd afgesloten met een feestmaaltijd in het Carlton Hotel, waar 300 gasten een vorkje meeprikten.

In 1956 kwam de stichting ten derden male in actie toen de FIDE de organisatie van het kandidatentoernooi aan Amsterdam en Leeuwarden toewees. Aan dit toernooi werd deelgenomen door negen wereldtoppers, die zich via het interzonale toernooi van Gothenburg hadden geplaatst, aangevuld met Smyslov, de verliezer van de meest recente WK-match. De winnaar zou het recht verwerven om toenmalig wereldkampioen Botwinnik uit te dagen voor een match om het wereldkampioenschap. Men speelde tweemaal tegen elkaar, een keer met wit en een keer met zwart. De bedoeling was dat zestien rondes in Amsterdam werden gespeeld en twee in Leeuwarden. De partijen in Amsterdam werden gespeeld in het Minerva Paviljoen, dat was gelegen aan de Apollolaan, vlakbij waar nu het Hilton Hotel staat.

Het Minerva Paviljoen

De gemeente Amsterdam stelde als gebruikelijk een garantiesom van f 50.000 beschikbaar, en zelf wist de stichting een bedrag van f 80.000 bij elkaar te bedelen. In het Tijdschrift van oktober 1955 deed Lodewijk Prins een vlamme oproep aan schakend Nederland om de benodigde gelden te doneren, met als slotzin "De tijd dringt!". En het lukte!

Dit waren de deelnemers:

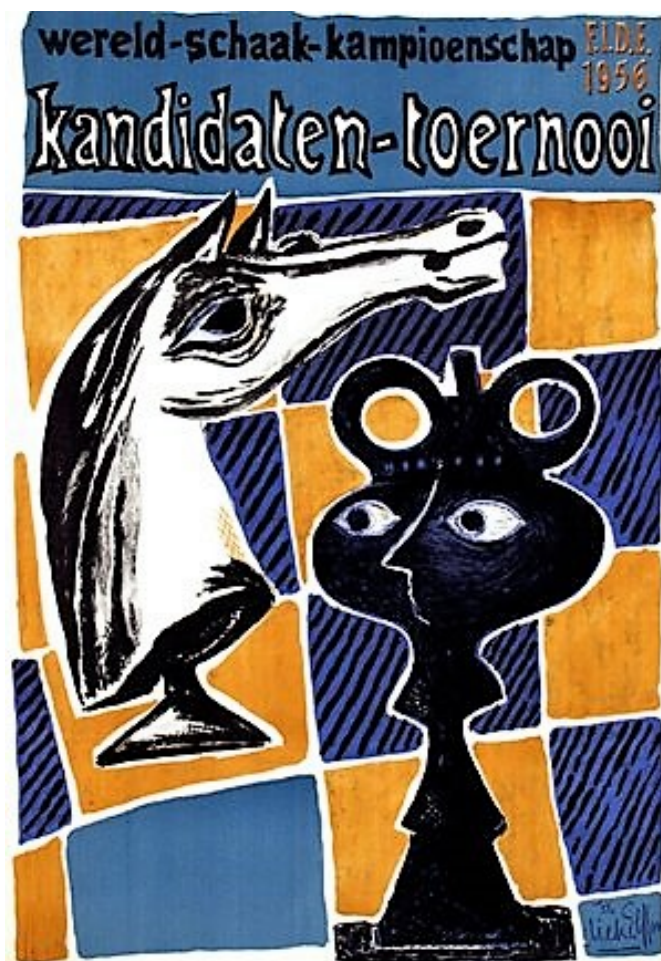
• Bronstein	(Sovjet-Unie)	• Szabo	(Hongarije)
• Keres	(Sovjet-Unie)	• Filip	(Tsjecho-Slowakije)
• Panno	(Argentinië)	• Pilnik	(Argentinië)
• Petrosjan	(Sovjet-Unie)	• Spasski	(Sovjet-Unie)
• Geller	(Sovjet-Unie)	• Smyslov	(Sovjet-Unie)

De Russen lieten niets aan het toeval over en kwamen met een zware delegatie van maar liefst 25 man, bestaande uit zes spelers, de secondanten Tolush, Furman, Mikenas, Boleslavski, Lilienthal en Bondarevski, enige officials, een arts, een tolk en een radioverslaggever, die dagelijks verslag deed voor Radio Moskou.

Op 26 maart 1956 werd het toernooi geopend in het Vossius Gymnasium. Voorzitter Straat van de Stichting voor Internationale Schaaktraditie Amsterdam dankte in zijn openingswoord het gemeentebestuur en de regering voor hun steun en zag daarin een bewijs dat de overheid de betekenis begreep van de schaakkunst als cultuurfactor in het maatschappelijk leven. *Those were the days!* Gespeecht werd verder door FIDE-voorzitter Rogard (in zwaar Zweeds accent, wat de verstaanbaarheid van zijn oratie niet ten goede kwam) en KNSB-voorzitter Van Steenis, die zijn gehoor toesprak in maar liefst vier talen. Zo werden de Argentijnen Panno en Pilnik door hem in het Spaans verwelkomd, maar tot hilariteit van het publiek verschenen zij pas in de zaal nadat de heer Van Steenis was uitgesproken. Ten slotte werd de officiële opening verricht door plaatsvervangend burgemeester De Roos, wethouder voor Onderwijs en Jeugdzorg.

Euwe fungeerde als wedstrijdleider. Dagelijks kwam er een bulletin uit, met analyses van zijn hand. De entreeprijs was f 1,80, tamelijk fors voor die tijd. Jeugdspelers konden op sommige dagen voor f 0,50 naar binnen en studenten kregen korting op vertoon van hun collegekaart. Voor f 20 kreeg men een passe-partout en voor f 5 meer zagen de donateurs hun naam terug in het toernooiboek, dat overigens pas na grote problemen tot stand kwam. Euwe had Prins als mede-auteur gepasseerd ten gunste van Mühling en het boek verscheen in het Duits, terwijl het beloofde noemen van de donateurs erbij inschoot, een omissie die in het Tijdschrift van januari 1957 werd goedge maakt. Ter genoegdoening kregen de benadeelden f 5 korting bij aanschaf van het boek.

Ook dit affiche was van de hand van Elfvers.

Wat opviel tijdens het toernooi:

- In de partij Szabo-Bronstein werd met regelmaat remise aangeboden. Zodra de een het voorstelde, weigerde de ander. Dit herhaalde zich om de vier à vijf zetten, totdat er moest worden afgebroken en de spelers elkaar hartelijk lachend de hand reikten.
- Op 10 april 1956 verzorgden de Russische secondanten simultaans op diverse locaties. Tolush, Furman en Bondarevski in het Rotterdamse Ahoy (toen nog een café-restaurant), Boleslavski en Abramov in Felix Meritis en Mikenas en Lilienthal in restaurant De Kroon op het Rembrandtplein.
- Petrosjan begon het toernooi slecht met 0 uit 2. In de tweede ronde liet hij in gewonnen stelling tegen Bronstein pardoes zijn dame instaan.
- In de partij Keres-Bronstein kwam er een wilde variant van het Weens op het bord. Beide spelers verbruikten zeeën van tijd. Op de 20^e zet had Keres nog zes minuten voor 20 zetten, Bronstein nog maar een minuut.
- In de achtste ronde offerde Spasski vlak voor het afbreken zijn dame tegen Smyslov, die over zijn af te geven zet 50 minuten nadacht. Spasski won.
- In zijn partij tegen Keres gooide Spasski een kwartje in de lucht, bekeek het resultaat, keek Keres aan en bood remise aan. Keres weigerde, maar bood even later toch maar zelf remise aan.
- De partij Petrosjan-Smyslov eindigde na 10 zetten in remise, waarbij Smyslov opmerkte dat hij mooi de tijd had om naar de bioscoop te gaan.
- In de 15e ronde werd het zo druk dat er geen toeschouwers meer werden toegelaten. Er kwam een bordje 'Uitverkocht' voor het Minerva Paviljoen te hangen. In de hal konden teleurgestelden de partijen op demonstratieborden volgen.

De ronden 10 en 11 werden in Leeuwarden gespeeld, waar het zeer fraaie Beursgebouw (nu: de centrale bibliotheek) als speelzaal werd ingericht. Die bleek uitermate geschikt. Waar de spelers in Amsterdam op een klein podium met weinig beenruimte speelden, was er in het Beursgebouw ruimte in overvloed. Schaken was destijds *hot* in Friesland: tijdens de tiende ronde waren er 1.000 toeschouwers en tijdens de elfde zelfs 1.200!

De deelnemers aan het kandidatentoernooi 1956. Van links naar rechts Filip, Smyslov, Keres, Pilnik, Bronstein, Geller, Spasski, Petrosjan, Panno en Szabo.

De Friezen pakten de zaak groots aan, want naast het schaken stond er nog meer cultuur op het programma, te weten een gezamenlijk diner in De Harmonie, de opening van een tentoonstelling van schilderijen van Van Gogh, en een uitvoering van het Frysk Orkest onder leiding van Theo Olof, dat het vioolconcert in D groot van Tjaikovsky ten gehore bracht. Vassili Smyslov zong twee aria's. De spelers logeerden in het chique hotel Lauswolt te Beetsterzwaag, waar chef-kok Andries Bolt zich speciaal voor de gelegenheid had verdiept in het bereiden van diverse Russische lekkernijen.

Tijdens de elfde ronde speelde secondant Lilienthal simultaan tegen 41 kinderen, en maakte er een mooie show van. Zo nu en dan pakte hij een hand en liet de kinderen een zet uitvoeren, met de woorden "Iek moet auk wat spielen kunnen". De achtjarige Johan Went was zo verdiept in de stelling dat hij één van zijn paarden in de vingers nam en gedachteloos naast het bord zette. Lilienthal zette het paard weer op het bord en zei "Iek wiel kein Vorsprung". De partij eindigde ten slotte in remise, waarmee Lilienthal net zo blij was als de kleine Johan.

Weer terug in Amsterdam kreeg het toernooi een spannende ontknoping toen Keres in de voorlaatste ronde op dramatische wijze van Filip verloor. Bij winst was hij in het kielzog van leider Smyslov gebleven, maar eerst liet hij een gewonnen stelling in remise verzanden en later verloor hij zelfs nog! In de laatste ronde moest Smyslov tegen Pilnik, die geen enkel belang meer had bij de uitslag. Hij bood tot tweemaal toe remise aan, maar Pilnik weigerde hardnekkig. Uiteindelijk werd hij overmoedig en ging het punt dan toch naar Smyslov, die met een score van 11½ uit 18 op de eerste plaats eindigde.

Op 1 mei 1956 mocht Smyslov tijdens de prijsuitreiking, die plaatsvond in het Amstel Hotel, de hoofdprijs van 5.000 Zwitserse franken komen ophalen. Na afloop van de prijsuitreiking was er een optreden van de sopraan Erna Spoorenberg (die liederen van Moessorgsky ten gehore bracht) en de pianist Geza Frid, gevolgd door een slotdiner en een optreden van de Rotterdamse goochelaar Crochet.

De speelzaal in het Minerva Paviljoen. Goed is te zien hoe weinig bewegingsruimte de spelers op het podium hadden.

Tussenstand na 5 ronden:		Tussenstand na 10 ronden:		Tussenstand na 15 ronden:		Eindstand:	
Smyslov	3½	Keres	6½	Smyslov	9	Smyslov	11½
Geller	3	Geller	6	Keres	9	Keres	10
Keres	3	Smyslov	5½	Geller	8½	Bronstein	9½
Bronstein	3	Bronstein	5½	Bronstein	8½	Spasski	9½
Panno	2½	Petrosjan	5½	Spasski	8	Geller	9½
Filip	2½	Filip	4½	Petrosjan	8	Petrosjan	9½
Spasski	2½	Spasski	4½	Szabo	7	Szabo	9½
Szabo	2	Szabo	4½	Panno	6½	Panno	8
Pilnik	1½	Panno	4	Filip	6	Filip	8
Petrosjan	1½	Pilnik	3½	Pilnik	4½	Pilnik	5

Met zijn zege verwierf Smyslov zich het recht om wereldkampioen Botwinnik uit te dagen voor een match om de wereldtitel, en met succes. Smyslov won deze match, die werd gespeeld in het voorjaar van 1957, met 12½-9½, maar heel lang heeft hij niet van zijn wereldtitel kunnen genieten want reeds een jaar later nam Botwinnik met 12½-10½ revanche en had hij zijn titel weer terug.

Prins bleef schaken, en goed ook. In 1965 deed hij weer eens mee aan het Nederlands Kampioenschap, dat dat jaar in Den Haag werd georganiseerd, en hij eindigde samen met Coen Zuidema bovenaan met een score van 7½ uit 11. Eind 1965 werd in het Amsterdamse GAK-gebouw een barrage gespeeld, die door Prins met 2½-1½ werd gewonnen. Als reactie hierop schreef Donner in zijn rubriek in De Tijd geringschattend dat Prins nog geen paard van een loper kon onderscheiden, en dat viel bepaald niet in goede aarde bij Prins.

De laatste partij van de barrage is gespeeld. Lodewijk Prins (rechts) is kampioen van Nederland.

Over zijn vete met Donner is al veel te veel gezegd en geschreven. Ik zal er dan ook niet al te diep op ingaan, maar ik kan het toch niet laten er enkele regels aan te wijden. Donner was gewoon een gruwelijke pestkop die het heerlijk vond om mensen te provoceren, en als hij zag dat hij beet had, werd het alleen maar erger. De meesten vonden dat prachtig (die Donner, die durfde toch maar ....), maar Prins zag er de humor niet van in, en dat was natuurlijk zijn goed recht. Hij had Donner in zijn gezicht kunnen uitlachen, maar hij koos ervoor zijn ziel in lijdzaamheid te bezitten. Prins: "Hij verzint maar wat. Hij bazelt, hij liegt en hij kwetst. Ik kan dat niet geestig vinden en zal mij niet tot een weerwoord verlagen."

Inmiddels was de Stichting voor Internationale Schaaktraditie Amsterdam waarschijnlijk ter ziele gegaan, maar de precieze datum heb ik niet kunnen traceren. Op 14 juni 1960 kondigde de stichting aan dat er ter gelegenheid van haar 10-jarig bestaan opnieuw een Wereldschaaktoernooi zou worden georganiseerd, identiek aan dat van 1950. De gemeente Amsterdam zegde een bedrag van f 31.000 toe, op voorwaarde dat de stichting zelf een bedrag van ten minste f 40.000 zou ophoesten. Naar alle waarschijnlijkheid is dat niet gelukt, want voor zover ik heb kunnen nagaan is het toernooi nooit gespeeld. Of dat het einde betekende van de stichting is een kwestie van speculatie. Feit is in ieder geval dat de naam na 1960 nergens meer opduikt in welk archief dan ook.

Van 1966 tot aan zijn pensioen in 1984 was Prins als wetenschappelijk beambte werkzaam bij de faculteit Toegepaste Wiskunde van de Technische Hogeschool Twente. In die periode werd hij lid van schaakvereniging Drienerlo, die in 1975 de KNSB-cup veroverde, met Prins aan het eerste bord.

In 1970 werd Prins niet geselecteerd voor het Nederlandse team, dat de Olympiade in het Duitse Siegen zou spelen. Men koos voor Hartoch, hoewel Prins hoger op de ranglijst stond. Bovendien werd Hans Bouwmeester van non-playing captain ineens benoemd tot playing captain, zodat er geen aanvullende speler meer nodig was en de vergoeding kon worden gedeeld door zes man in plaats van zeven.

Prins was des duivels. In een interview in Het Parool van 7 mei 1971 beschuldigde hij de plaatsingscommissie van 'corruptie, koehandel en zelfbevoordeling'. Enkele zinsneden uit dat artikel:

- *“Dat bestuurscollege mist op enkele punten niveau. Mensen die het leuk vinden van tijd tot tijd hun gezicht te mogen laten zien op een departement bij een minister of bij een grootindustriële. Maar een wantoestand te lijf gaan die verdeeldheid, onrust en ontevredenheid in hun eigen sportbond zaait, nee, daartoe zijn de heren niet in staat. De meesten durven het mes er niet in te zetten. Omdat ze bang zijn, geen visie hebben.”*
- *“In de keuzecommissie zitten vijf belanghebbende meesters. Die stellen zichzelf natuurlijk voor ieder belangrijk toernooi op. In twijfelgevallen gunt een commissielid zichzelf altijd wel het bekende voordeel van de twijfel.”*
- *“Ik wil helemaal geen dwarsligger zijn, maar wanneer iedereen zit te slapen, dan dwingen ze me ertoe de zaak eens naar buiten te gooien. Misschien dat daarop dan een reactie zal volgen.”*

Het artikel leidde tot een breuk met het KNSB-bestuur, dat hem royeerde. Prins werd er niet warm of koud van: “Dat royement beschouw ik als een groot compliment. Het is de beloning voor consequent gedrag.”

Ondanks zijn royement bleef Prins tot 1987 voorkomen in de ratinglijst. Althans, min of meer ....

Uittreksel uit de ratinglijst van 1 september 1987:	
Prins, J.	1848
Prins, Karin	1656
Prins, M.	1422
Prins, P.A.	1592
Prins, Peter	1632

Tussen Karin Prins en M. Prins plaatste de KNSB een witregel opdat de goede verstaander zou begrijpen dat daar de naam van Lodewijk Prins diende te worden gelezen.

Wel erg infantiel, en dat vond de KNSB zelf kennelijk ook, want een jaar later zag de ratinglijst er zo uit:

Uittreksel uit de ratinglijst van 1 september 1988:	
Prins, J.	1381
Prins, J.H.	1939
Prins, Karin	1656
Prins, M.	1450
Prins, P.A.	1592
Prins, Peter	1632

Witregel gewist ....

Tussen Prins en de KNSB is het nooit meer goedgekomen. Brieven die de KNSB hem stuurde werden ongeopend geretourneerd, en hij vertikte het vertegenwoordigers van het KNSB-bestuur telefonisch te woord te staan.

In 1982 werd Prins door het FIDE-congres, dat vergaderde in het Zwitserse Luzern, benoemd tot honorair grootmeester, wat Donner, tijdens dat congres aanwezig, inspireerde tot het schrijven van zijn hilarische artikel 'Ich muss nach Holland bellen', dat verscheen in De Volkskrant van 11 november 1982. Donner, bij het horen van het nieuws: “Het laatste dat ik mij herinner is dat ik langzaam van mijn stoel onder de tafel gleeed.” Maar hij had ook waarderende woorden: “Hij heeft het verdiend, zeker!” en “Ik had hem niet altijd zo moeten plagen.” Verzoenende woorden, maar die waren aan Prins niet besteed want hij was standvastig en onwrikbaar in het onderhouden van zijn vetes.

Op 27 januari 1993 vierde Prins zijn 80^e verjaardag toen ineens KNSB-vicevoorzitter Goldschmeding op de stoep stond met een bosje bloemen. Prins stond hem vriendelijk te woord, en nadat Goldschmeding was vertrokken zei hij tegen zijn echtgenote Hermance: “Gooi die bloemen maar in de vuilnisbak”. Tot op het bot principieel, met een knipoog naar zijn achternaam zou je het bijna *prinspieel* kunnen noemen .... Overigens bleven de bloemen een vuilnisbaklot bespaard, want dat kon Hermance toch niet over haar hart verkrijgen. Een van hun dochters kreeg ze mee naar huis.

In zijn laatste jaren schaakte Prins niet veel meer. Zijn laatste toernooi speelde hij in 1993 in het Italiaanse Cattolica, waar hij met 4½ uit 9 in de middenmoot eindigde. Hij overleed op 11 november 1999. Vier dagen later werd hij, conform zijn wens, in stilte begraven, pas daarna werd zijn overlijden bekendgemaakt. Hij was een kleurrijk mens.